

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени подобности теме, кандидата и ментора за израду докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Орган који је именовао комисију: Наставно-научно вијеће Економског факултета

Датум именовања комисије: 07.07.2017. године

Број одлуке: 13/3.1270-X-7.1/17

Састав комисије:

1. Проф. др Горан Поповић
Презиме и име	редовни проф.
Звање	Међународна економија
Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци
Установа у којој је запослен-а		предсједник
Функција у комисији
2. Проф. др Славиша Ковачевић
Презиме и име	ванредни проф.
Звање	Економска анализа
Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци
Установа у којој је запослен-а		члан
Функција у комисији
3. Проф. др Радован Ковачевић
Презиме и име	редовни проф.
Звање	Међународни економски односи
Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Београду
Установа у којој је запослен-а		члан
Функција у комисији

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: Ранкица (Момчило) Марељ
2. Датум рођења: 21.06.1966. Мјесто и држава рођења: Босанска Дубица; БиХ

II.1 Основне студије

Година уписа: Година завршетка: Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Загребу

Факултет/и: Пољопривредни факултет

Студијски програм: Агроекономија

Звање: дипломирани инжењер агробизниса и руралног развоја

II.2 Магистарске студије

Година уписа: Година завршетка: Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет/и: Економски факултет

Студијски програм: Свјетска трговина и ЕУ

Звање: Магистар економских наука

Научна област: Међународна економија

Наслов завршног рада: Спољнотрговинска размјена ЕУ у условима глобалних промјена и кризе

II.3 Докторске студије

Година уписа:

Факултет/и: _____

Студијски програм: _____

Број ЕЦТС до сада остварених: Просјечна оцјена током студија:

II.4 Приказ научних и стручних радова кандидата

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
1.	1. Лукић, З., Петровић, Д., Марел, Р. (2016). Економска криза и макроекономски положај малих и средњих предузећа. Economics, број 7. стр.7-28.	Изворни научни рад
<p><i>Кратак опис садржине:</i> Аутори у овом изворном научном раду истичу значај малих и средњих предузећа у Европској унији и приказују економску квантификацију малих и средњих предузећа у БиХ и РС. Кроз резиме овог рада аутори наглашавају да мала и средња предузећа уз велика чине оптималну целину. Овај приступ обезбјеђује дугорочно ефикасну привредну структуру.- у ЕУ, број запослених и додатна вриједност МСП-а расту до 2008. године, а после преноса кризе у ЕУ стагнирају. Већ 2010. додатна вриједност се опоравља, а број фирми и запосленост стагнирају. За БиХ, приходи МСП-а од 2008. до 2009. године биле су пад, а после раст, док су инвестиције у константном паду до краја посматраног периода. Макроекономски показатељи не показују радикалне промјене трендова од 2008. до 2011. године. У том периоду ЕУ биле су веће осцилације. Корелациона анализа за БиХ је показала везу БДП-а и индустријске производње са приходима МСП-а. Однос инвестиција и прихода МСП-а не указује на постојање корелације. Економска криза и нестабилност БиХ утичу на лошу економску ситуацију. БиХ недовољно користи еврофондове за развој МСП. Програм ЕУ за МСП и отварање радних мјеста није показао значајне резултате у БиХ и региону Балкана. Економска криза и нестабилност утичу на економску ситуацију у БиХ. Стимулисање отварања нових и ширење постојећих МСП-а је услов економског опоравка земље у вријеме криза и у периодима економског просперитета.</p>		
<p>Рад припада проблематици докторске дисертације: ДА</p>		

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
1.	1. Ђурић, П., Петровић, Д., Марел, Р. (2016). Европска монетарна интеграција као фактор развоја евровалутног тржишта. Economics, број 7. стр.57-74.	Прегледни научни рад
<p><i>Кратак опис садржине:</i> Аутори овог прегледног научног чланка констатују да је привредна повезаност европских земаља дјеловала у правцу стварање јединственог економског простора са заједничком монетарном политиком. Поред тога, битан екстерни фактор који је дјеловао у истом правцу било је укидање златног стандарда. Паралелно са наведеним процесима створени су услови за развој евровалутног тржишта којем је погодновало финансијско интегрисање Европе, као и стварање јединствене европске валуте. У складу са овим привредним токовима се као посебно финансијско тржиште, од пресудне важности за развој међународног банкарства, афирмисало евровалутно тржиште. Тиме је привредним субјектима омогућен приступ капиталу који представља трансфер међународне акумулације из земаља извозника на европско тржиште капитала, што је резултирало ефикаснијим финансирањем привреда земаља чланица. Захваљујући сличним привредним ефектима, наведени процеси европских монетарних интеграција су постали императив осталим државама из региона.</p>		
<p>Рад припада проблематици докторске дисертације: ДА</p>		

Да ли кандидат испуњава услове?

ДА

III ПОДАЦИ О МЕНТОРУ/КОМЕНТОРА

Др Горан Поповић, редовни професор на ужој научној области Међународна економија магистрирао је на Економском факултету у Загребу а докторирао на Економском факултету у Београду. На Економском факултету предаје Економију ЕУ, Макроекономију отворене привреде, Интеграцију и регионализацију свјетске привреде а на Универзитету у Бањој Луци Макроекономију, Просторну економију и Микроекономију.

Аутор је више књига: Економија Европске уније (2016), Економија Европске уније: Макроекономски аспекти и заједничке политике (2009), Искуства ЕУ и САД у развоју неразвијених подручја-могућност примене модела руралног развоја ЕУ у РС (2007), и коаутор књига Теорија и пракса евроинтеграција (2014), Савремена рурална политика: паралеле ЕУ–РС и БиХ (2009) и Основи економије-уџбеник за правнике (2010).

Објавио је близу 50 радова у домаћим и страним часописима укључујући репрезентативне и индексирани часописе.

Био је координатор или члан тима у изради више пројеката националног значаја и члан више уређивачких и научних одбора на научним скуповима.

Уредник је Acta economica (водећи часопис прве категорије МНТ РС).

Члан је уређивачког одбора часописа Economic World (David Publishing, New York, USA) и часописа Economics.

Радови из области којој припада приједлог докторске дисертације:

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница
1.	Goran Popović. , INFLATION AND UNEMPLOYMENT: PHILLIPS REGULARITY IN THE EU, Sarajevo Business and Economics Review 30/2010, Ekonomski fakultet u Sarajevu, 2010. стр. 370-389. (ISSN 1986-5473).
2.	Goran Popović. Novak Kondić., IMPACT OF THE ECONOMIC CRISIS ON THE EURO EXCHANGE RATE FLUCTUATION, TTEM, Vol 9, br. 1, 2014. стр. 213-222. (ISSN 1840-1503, SSCI листа).
3.	Горан Поповић. , УТИЦАЈ ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ НА КРЕТАЊЕ ЕВРА И ВОДЕЋИХ СВЈЕТСКИХ ВАЛУТА, Нови економист, број 11, Бијељина, 2012. стр. 7-14. (ISSN 1840-2313)
4.	Zoran Mastilo, Vladimir Zakić, Goran Popović. , VALUE CREATION CONCEPT IN STAKEHOLDER AND SHAREHOLDER ECONOMIES, Applied economics and finance, Redfame Publishing, USA, Vol. 4, No. 2, 2017; стр. 155-162. (indeksiran u EconLit)

5.	Goran Popović, Jelena Popović. , OUTPUT AND UNEMPLOYMENT TRENDS IN THE EUROPEAN UNION: IS THERE THE OKUN'S REGULARITY?, IC "Economic Theory and Practise: Meeting the New Challenges", Ekonomski fakultet Univerziteta u Mostaru, 2011. стр. 127-137. (ISSN 2233-0267).
6.	Горан Поповић, Јелена Поповић. , СТРАТЕГИЈА ЕУ 2020: ПОТВРДА АФИРМАЦИЈЕ И КОНТИНУИТЕТА ДУГОРОЧНИХ РАЗВОЈНИХ ЦИЉЕВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ, Економски видици, Друштво економиста Београда, 2011. стр. 481-493. (ISSN 0354-9135 UDK-33).
7.	Goran Popović, Mirko Savić. , THE IMPACT OF THE FOREIGN DIRECT INVESTMENT OF ECONOMIC GROWTH IN EUROPEAN UNION, Nova ekonomija, Bijeljina, 2014. стр. 5-22. (ISSN 2303-5005).
8.	Горан Поповић, Сениша Куртеш. , КОНКУРЕНТНОСТ ЕКОНОМИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У УСЛОВИМА КРИЗЕ, Нови економист, Бијељина, 2010.
9.	Горан Поповић, Сања Стојчевић. , РЕФЛЕКСИЈЕ ДУЖНИЧКЕ КРИЗЕ ЕВРОЗОНЕ НА ЕКОНОМИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, , II Интернационални научни скуп ЕКОНБИЗ 2014, Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина, 2014.

Да ли ментор испуњава услове?

ДА

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

IV.1 Формулација назива тезе (наслова)

**УТИЦАЈ ТРГОВИНСКЕ ПОЛИТИКЕ НА ТРГОВИНСКУ
РАЗМЈЕНУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Наслов тезе је подобан?

ДА

IV.2 Предмет истраживања

Предмет истраживања припада научној области Међународне економије. Конкретно, истражиће се актуелни проблеми Заједничке трговинске политике Европске уније у контексту криза и глобалних промјена. Анализираће се динамика спољнотрговинске и интратрговинске размјене са посебним акцентом на извозну оријентацију Европске уније и њен утицај на свјетску размјену. Предмет анализе ће бити и однос трговинске са пољопривредном и индустријском политиком, те анализа увоза и извоза по земљама и секторима. Одговарајуће статистичке анализе ће омогућити сагледавање релативних промјена, тенденција и екстраполација на основу којих ће се добити научно фундирани закључци.

Главни научни проблем који се обрађује у овој дисертацији је дефинисан питањима:

Колико се, и са којим степеном ефикасности у посткризно вријеме и у условима глобалних промјена остварују циљеви Заједничке трговинске политике Европске уније?

У којој којој мјери су реализовани циљеви Заједничке трговинске политике у вези извозне оријентације чланица Европске уније и јачања евротржишта?

Какви су резултати структурних анализа спољнотрговинске размјене, прије свега интратрговинске, екстратрговинске и секторске размјене?

Утичу ли глобалне промјене на размјену и каква је дугорочна перспектива Европске уније као глобалног трговинског актера?

У томе, незаобилазан је интерес Босне и Херцеговине најближег сусједа Уније са којом уз најразвијеније економске односе размјењују највећи дио трговинске размјене. Дефинисање услова размјене са Европском унијом подразумијева да постоји обострана воља и интерес и повољни услови за размјену.

Предмет истраживања је подобан?

ДА

IV.3 Најновија истраживања познавања предмета дисертације на основу изабране литературе са списком литературе

У пријави докторске дисертације, сагласно са предложеним насловом, детаљно се наводе досадашња истраживања овог проблема, при чему аутор издваја слиједеће:

Трговинска политика Европске уније је једна од кључних, може се рећи фундаментална заједничка политика. Она упориште има у теорији регионалних економских интеграција. Винер још 1950. године доказује корист од регионалних економских интеграција. Још раније се знало да високе царине умањују економско благостање. (Viner, 1950). Бијела књига 1985. године доноси Програм јединственог тржишта Европске уније. Већ 1988. године Сесchini анализира ефекте комплетирања јединственог и међународно важног тржишта ЕУ (Сесchini, 1988). Предвиђа напуштање фрагментираних националних тржишта до краја 1992. године.

Сама Европска унија објављује резултате истраживања пројекта „Економија 1992“. Пројекат цјеловито сагледава ефекте задржавања трговинских баријера, слободе у области услуга, питања конкурентности и др. (Emerson et al., 1988). Либерализација трговине

постаје услов развоја заједничког тржишта и економска филозофија Европске уније. Јер, либерализована трговина стимулише прилив страних инвестиција које су као и извоз важне за стварање нових радних мјеста. Европска унија константно гради и форсира либерални однос у трговинској сфери. Међутим, ове процесе прате и одређене неприципијелности. Тако је нпр. иронично да се земље са сјевера или запада Европе платиле високу цијену очувања високих социјалних трошкова (Curzon Price, 1991, p. 124). Ипак, данас је више него сигурно да је једна од најважнијих посљедица заједничке трговинске политике либерализација тржишта ЕУ. Може се издвојити само један од резултата: америчке и јапанске фирме су у Европској унији отвориле преко 4 милиона радних мјеста.

Либерализација трговине отвара перспективе за иновације и раст продуктивности. Слободни токови трговине шире нове идеје, развијају иновације и нове технологије. Стварају се претпоставке за нова и фундаментална истраживања.

Либерализацијом, Европска унија је постала интерно, али и глобално конкурентнија. Снажнија конкуренција је додатно усмјерила европску економију ка иновацијама. На примјер, Joseph Schumpeter је сматрао да је процес иновација интерни, тј. ендеген за одређену економију. Он обезбјеђује енергију за продуктивност и економски раст. Он не види конкуренцију као кључну за промјене цијена, већ примарно у контексту иновација: увођења нових производа, нових метода производње и транспорта роба, или нових форми индустријске организације. Фаворизовањем услова за стварање иновација неминовно се напуштају старе идеје и методе (Schumpeter, 1987, p. 81). Чини се да овај Шумпетеров рад осликава све односе у данашњој модерној Унији.

Отворена трговина утиче на побољшање производње и пружање услуга. Анализе ефеката либерализације спољне трговине показују да раст отворености привреда чланица Европске уније за 1% у слиједећој години утиче на раст продуктивности од 0,6%. Користи од слободне трговине су и ниже цијене, као и већи потрошачки избор јер увезене сировине, производи и робе широке потрошње, као и компоненте за сложене производе који се производе у ЕУ постају јефтинији. Европска унија брине о друштвеним и еколошким питањима. Споразуми о слободној трговини могу промовисати одрживи развој, добро управљање и поштовања људских права, друштвено одговорно пословање итд. Зато, за несметано одвијање трговине нису довољни само ниже царинске стопе за

извознике, већ и други релевантни услови за конкурентско пословање.

Утврђено је да је у Европској унији једно од седам радних мјеста директно или посредно зависи од извоза, што је раст од готово 50% у односу на 1995. годину. Ово најбоље илуструје зависност европске економије од извоза, односно њену извозну оријентацију.

За заједничку трговинску политику свих држава чланица Европске уније надлежна је сама Унија. Европска комисија води преговоре у њихово име, односно ни једна држава чланица појединачно не може склопити билатерални трговински споразум са трећом земљом. Та подјела надлежности заснива се на потписаним комунитарним уговорима. Од новијих истраживача „свијетлу“ перспективу трговинске политике даје Klaus Günter (2012). Из угла европтимисте Klaus анализира будућност уговора о слободној трговини Европске уније са другим земљама или интеграцијама.

Поштовање владавине права је услов за стабилно правно окружење. Важно је рјешавање мањих трговинских баријера: царинских формалности, претјеране бирократије или неетичне пословне праксе. Трговинска политика обухвата већи број активности и пракси, услуге, домаће порезе, право интелектуалног власништва, стране инвестиције, стандарде индустријских и неиндустријских производа, стандарде за производњу биљака и животиња, лиценцирања. Много националних прописа се још увијек продукује, углавном усклађених са хомогеним јединственим тржиштем о чему је још 1996. године писао (Curzon Price, 1996). Тада, а и данас, неки трговинску регулативе желе да прилагоде према себи. Примјери “економског патриотизма” су повећали случајеве заштите националних произвођача у Европској унији од 2006 до 2009. године када је избила финансијска криза у САД. Под геслом “економски патриотизам” Француска, Шпанија, Пољска и Италија су пружале привилегије домаћим фирмама из области енергетике и банкарског пословања у односу на партнерске земље из Европске уније. Постоје бројне примједбе да Њемачка користи европску трговинску политику и евро за енормно високо учешће извоза у БДП, као и грађење позиције доминантног глобалног извозника. Ипак, користи од Заједничке трговинске политике има већина чланица. Данас Европска унија са само 7% свјетске популације ствара чак око ¼ свјетског БДП. Јединствено тржиште и слободе кретања роба, услуга, људи и капитала унутар граница Уније представљају нужан услов за бржи раст и нова радна мјеста, циљева који се у највећој мјери остварују захваљујући већој трговини између чланица (интратрговини) и трговини са другим државама и регијама.

У периоду 1990-2014 просјечна годишња стопа раста свјетског БДП-а износила је 3% док је стопа раста извоза износила 5% (Тривић, 2016). што значи да постоји висок степен еластичности међународне трговине у зависности од свјетске привреде.

Слиједећи примјер указује на важност спољнотрговинских односа. Од 1999. до 2010. трговина са свијетом се удвостручила, па се нпр. за готово три четвртине увоза у ЕУ не плаћају накнаде (или су смањене). А ако се ипак плаћају просјечна стопа за 2013. износи минорних 2,3% за индустријске производе и 3,6% укупно за сву робу. Европска унија је највећи трговински партнер за близу 60 држава, а нпр. за Кину 37, САД 23 итд. Европска спољна трговина робама и услугама остварује око 1/3 % БДП ЕУ и око 4% је већа од САД. Европска унија је постала водећи извозник у неким индустријским гранама. У том смислу, посебно се издвајају транспортна средства, машине, опрема итд. Посматрано грански, као велики увозник Унија увози пољопривредних производа из земаља у развоју колико заједно увозе Аустралија, Канада, Јапан, Нови Зеланд и САД. Отвореност јој и даље, и поред очигледних проблема обезбјеђује значајну улогу у свијету. Развојем Кине, Индије и Бразила, повећава се тржишна конкуренција у смислу цијене и квалитета робе и што је важније, дешавају се геоекономске промјене у подручју приступа енергији и сировинама.

Основе Заједничке трговинске политике Европске уније фокусиране су и на кључне partnere као што су САД, Канаду, Јапан и Кину, иако се значајна пажња посвећује привредама у успону нпр. осталим чланицама BRICS-а. Европска унија сматра да су те земље нови акцелератори свјетске привреде, па због тога постоје користи за земље извознике ЕУ. Просјечна царинска накнада у свијету са којом се извозници из Европске уније суочавају износи око 5%. У неким, за европски извоз важним земљама, царине су чак значајно више.

Уз раст међународне размјене у Европској унији је евидентан пораст размјене између самих чланица. У многим чланицама интратрговинска размјена биљежи много бржи раст од повећања међународне размјене или раста БДП што је најбољи показатељ њене динамичности у дужем временском периоду. Због снажно развијене унутрашње трговине (међу чланицама и европским земљама нечланицама) чак $\frac{3}{4}$ извоза Уније односи се на земље европског континента. Раст интратрговинске размјене уочава и Curzon Price. Као примјер наводи да унутар заједничког тржишта Европске уније јача интра-индустријска размјена. То омогућава брже економско повезивање и утиче на бржи раст националних економија у односу на концепт “класичних” компаративних предности. Када су

“пробијене одређене границе” дошло је до реакције монополиста из страних земаља који су у овом стању нашли разлог да и они предузму нове монополске мјере. (Curzon Price, 1993, p. 394)

Трговинска политика Европске уније је истовремено фактор економске и социјалне кохезије. Тако нпр. када фирме из ЕУ извозе отварају се нова радна мјеста у чланици из које потичу робе или услуге, али се један број радних мјеста отвара и на осталим територијама Уније. Када је ријеч о услугама, оне су посебно важне због интеграције Уније у глобалне ланце снабдевања, али и других економских приоритета као што је нпр. очување радних мјеста. Јер, данас чак око 1/3 радних мјеста настаје извозом роба произведених у Европи, у предузећима извозницима нуде помоћне услуге. А услуге чине око 50% домаће додатне вриједности европског извоза. Евидентне користи од заједничке трговинске политике анализирају многи аутори. Тако нпр. радовима Сеccini-ја и Emerson-а треба додати и Baldwin-а. У његовим истраживањима се истиче познати графикон: Потенцијални ефекти раста на јединственом европском тржишту. Из графикона се закључује да јединствено тржиште осигурава бржи раст чланица (Baldwin, 1989).

Проблемом заједничког тржишта баве се и други научници који углавном потврђују хипотезу да је заједничко тржиште ефикасније од фрагментисаног. Вјерују у потенцијале заједничког тржишта ЕУ (Smith and Venables, 1988).

Venables наставља истраживања о ефектима трговинских интеграција и у новом миленијуму (Venables, 2003, p. 747).

Много година послје првих радова о регионалним економским интеграцијама 2006. године у книзи „Економија европских интеграција“ Baldwin је потврдио економску оправданост функционисања заједничког тржишта. Показао је да обједињавање тржишта пружа веће економско благостање за његове чланице. (Baldwin, 2006)

Трговинска политика има одговарајуће инструменте. Примјену тих инструмената, процјену трошкова и користи од царина, извозних и аграрних субвенција, те ефекте добровољних ограничења извоза (VER) на примјерима ЕУ и САД анализирају Кругман и Обсфелд (2009). У истом дјелу (студија случаја) Кругман и Обсфелд (2009) анализирају функционисање подршке сектору пољопривреде Европске уније у оквиру Заједничке пољопривредне политике (ЗПП) јасно сврставајући ту заједничку политику у поље

интереса трговинских односа са свијетом и заједничким европским тржиштем.

Резултати анализе ће дати и пројекције (екстраполацију) будућих кретања анализираних варијабли. Прије свега, акценат ће бити анализа извоза и спољнотрговинска размјена, као и утицај извоза и размјене (интратрговинске и екстратрговинске) на кретање БДП, запослености итд. За сериознија истраживања ефеката јединственог тржишта и Заједничке трговинске политике може се користити модел опште равнотеже. Један од првих који користи ову методу је Gasiorsek (Gasiorsek et al., 1992). Анализира промјене у индустрији на имперфектно конкурентном тржишту. Међутим, показало се да овај модел има слабости па су се веома брзо почеле користити напредније квантитативне анализе.

Економетријске моделе користе (Grimwade et. al, 2011, p. 279). Модел мултипле равнотеже подразумијева могућности промјене фундаменталних параметара. У анализу су укључени и непредвиђени фактори и околности као што су кризе.

О актуелним проблемима и будућности Европске уније пише Patricia Wruuck. Посебно истиче споразуме о сарадњи у оквиру ФТА. Фокусира се на тзв. нову генерацију трговинских споразума. Анализирајући трговинску размјену роба и услуга у периоду 2005-2015 закључује да се положај ЕУ у размјени са иностранством поправио. У међународном контексту види перспективу Заједничке трговинске политике Европске уније и споразума о слободној трговини које потписује са цијелим свијетом.

Трговинска политика Европске уније постаје актуелнија у вријеме када се наслућују намјере САД да реafirмишу дио протекционистичких мјера. Прије ових догађаја питањима протекционизма баве се Mayda, Anna Maria and Dani Rodrik (2005). Истражују разлике земаља у односу на потребу за трговинским протекционизмом. Различите економије захтијевају различите нивое протекционизма.

Америчка администрација у одређеној форми најављује мјере за заштиту домаће производње и уопште већу бригу о интересима САД у свијету. Није први пут да се у САД трговинска политика, тачније трговинска отвореност ове земље користи у изборне сврхе. Ипак, полазна тачка Трампове кампање су глобални трговински односи и неслагање са мултилатералним правилима која владају у свјетској трговини. Noland, Hufbauer, Robinson i Tyler (2016) виде могуће промјене као краткорочне најаве промјена у америчкој економији и националној стратегији. Ипак, средином 2017. године може се примијетити да Трамп ублажава ранију реторику. Тачка размеђа ће свакако бити однос са WTO.

Дакле, још увијек није сигурно да ће доћи до значајнијих промјена у глобалном систему трговине, што има велики утицај на ЕУ а овој теми даје ексклузивну актуелност. Остаје да се види како и колико ће те идеје бити реализоване и како ће Европска унија одговорити на те изазове. Чини се да администрација САД током 2017. године вербално „додатно узнемирује“ европску јавност. Остаје да се види какав ће одговор предузети Европска унија. Протекционизам ће се реафирмисати ако га велики глобални актери виде као рјешење, или примијене као начин рјешавања властитих економских проблема.

С друге стране Група Г-20 најразвијенијих индустријских земаља свијета се обавезала да неће доносити мјере ограничавања трговине и да ће их уклонити, али се у неким случајевима понашање земаља разликује од изјава и договорених начела јер многе растуће економије уводе мјере које могу нарушити принципе слободне трговине.

Стога упозорења, па чак и отворене пријетње САД имају одређено упориште у већ прихваћеном становишту да су ЕУ и САД истовремено „и партнери и ривали“ (Горан Поповић, 2009). Што се тиче преговора о Трансатланском трговинском и инвестиционом партнерству (ТТИП) они су блокирани и прије доласка нове америчке администрације 2017. године (Поповић, 2016). Без обзира на све најаве од стране САД нема сумње да ће Европска унија наставити афирмацију слободне трговине и борити се против свих облика протекционизма. Њен настанак, развој и садашња економска оријентација се темеље на слободној трговини и извозној оријентацији. Одступање од ових начела угрозило би њену кохезију и опстанак. То се посебно односи на Њемачку једног од водећих глобалних трговинских актера и „мотора“ европске економије. На то опредјељење утичу и остали фактори: природни ресурси, простор, технологије, демографски и историјски аспекти итд. у чему Европа у односу на остатак свијета има своје специфичности. Јер, Европска унија је зависна од стратегијских увозних производа па би увођењем протекционистичких мјера више изгубила него што би добила. Раст цијена би умањио конкурентност на унутрашњем и иностраном тржишту. Дошло би до пада производње и губитка радних мјеста.

Сматра се да би повећање трговинских баријера од 10% изазвало пад БДП од 4%. Све претходно показује да су Европској унији неопходни слободна трговина и јасни регулаторни оквири.

Зато се чини да ће ЕУ, свјесна одговорности према својим грађанима али и као „глобални играч“ наставити примјењивати стратегију отворене свјетске трговине коју ће крунисати

мултилатералним или билатералним споразумима. Један од европских партнера је Швајцарска. У овој земљи постоји демократски систем континуиране контроле активности владе у којем било која важнија мјера мора бити прихваћена од стране централне владе и кантона. То је веома сложен али ефикасан систем управљања посебно у економским активностима. На одређени начин, овај систем управљања посебно у имплементацији мјера економске ефикасности, контроле јавног дефицита, економског благостања и др. (Vallet, 2012). Као резултат, Швајцарска има велики износ размјене са ЕУ али и знатно нижи ПДВ (8,5%) у односу на неке земље ЕУ са најнижим ПДВ (15%). Нижа вриједност ПДВ је важан фактор трговине. Поред тога, Швајцарска сериозно прати глобална економска кретања и према њима одређује курс швајцарског франка (посебно у односу на евро и долар).

Кључни услов формирања курса је обезбјеђење снажне (стабилне) валуте уз истовремено осигурање конкурентности како би компаније из ове земље могле извозити робе и услуге. Аналитичари Deutsche Bank утврдили су висину тзв. опасног курса за економије ЕА и ЕУ. Еврозона почиње осјећати проблеме у размјени већ при курсу од 1,34 долара за евро. При томе, чланице различито реагују на апресијацију/депресијацију евра. О овоме детаљније пише Горан Поповић (Pоровић, 2016).

Послије проблема са Украјином погоршани су односи Руске Федерације и Европске уније. Резултат погоршања односа највише се осјећа у смањењу спољнотрговинске размјене која је до тада имала убрзани темпо. Посљедице данас осјећају обе стране. Русија заговара отварање и либерализацију односа са Европском унијом не одричући се идеје и историјске потребе за приближавањем ове двије економске силе. Истиче се став Владимира Путина који се 2010. године заложио за стварање „јединственог економског простора од Лисабона до Пацифика“ и дао до знања који су дугорочни циљеви на релацији ЕУ-Русија. (Buckley, 2011). Та идеја подразумијева стварање слободне трговинске зоне између Евроазијске Уније и ЕУ. Идеја је интересантна и прогресивна, али се чини до њене реализације мора проћи много времена и да треба разријешити бројне проблеме.

Претходно показује да су трговинска либерализација и провођење Заједничке трговинске политике Европске уније изузетно сложене економске активности што ће показати и анализа која ће бити проведена у овом истраживању. Статистичка анализа односа извоза и БДП, спољнотрговинске размјене и БДП, учешћа спољнотрговинске размјене у БДП као и структурна анализа интратрговинске и екстратрговинске размјене показале да су

економија Европске уније и њено заједничко тржиште органски везане за свјетско тржиште и прије свега за извоз. Структурни односи између појединих земаља и привредних сектора Европске уније показале значај трговине у појединим секторима, прије свега индустрији и пољопривреди. Поред њих свега, анализе би требале показати висок степен корелације између извоза, спољнотрговинске и интратрговинске размјене и утицаја извоза на кретање БДП, запослености итд. Посебно мјесто у анализи има Немачка као највећа извозна сила ЕУ, али и односи са САД, Кином и другим великим спољнотрговинским партнерима.

Будућност трговинске политике Европске уније истражује и Peers, Steve (2016). Истраживање базира на трговини Европске уније и Сингапура, дестинацији која је Унији значајна због продора на тржишта азијских земаља.

Европска комисија, тачније Генерални директорат за трговину, донео ју Стратегијски план 2016-2020 (European Commission, 2016). У њему су представљени сви релевантни моменти са којима ће се Европска унија суочити у посматраном периоду. Поред трговинских споразума, акценат Плана је на стимулисању трговине и извоза, однос са највећим партнерима (Кина, САД и др.), однос према међународним организацијама, мјере унапређења извоза, одржива трговина, нови послови, комуникације, и наравно однос са осталим комунитарним институцијама и другим заједничким политикама.

Изложене истраживачке идеје као и досадашња истраживање из ове научно-истраживачке теме су изузетно актуелни, посебно за сагледавање стања у Европској унији. Свакако, све ове анализе су значајне и за земље које се налазе у предприступним фазама каква је БиХ.

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

- 1) Abel-Koch, J. (2013). 'Who Uses Intermediaries in International Trade? Evidence from Firm-level Survey Data', *The World Economy*, 36(8), pp. 1041-1064.
- 2) Alessi, C. McBride, J. (2015). *The Eurozone in crisis*. Lisi Niesner/Courtesy Reuters. <http://www.cfr.org/eu/eurozone-crisis/p22055>.
- 3) Arestis, P., Sawyer, M. (2011). *The Design Faults of the Economic and Monetary Union*. Journal of Contemporary European Studies Vol. 19, No1. Routledge.
- 4) Arnold, J. M., and Hussinger, K. (2010). 'Exports versus FDI in German manufacturing: firm performance and participation in international markets', *Review of International*

- Economics*, 18, pp. 595-606.
- 5) Arto, I. et al. (2015), *EU Exports to the World: Effects on Employment and Income*. Luxembourg: EU Publications Office (European Commission)
 - 6) Balassa, B. (1965). 'Trade liberalisation and 'revealed' comparative advantage', *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 33(2), 99–123
 - 7) Balassa, B. (1965). Trade liberalisation and revealed comparative advantage, *Manchester School of Economic and Social Studies*, 3, 99-123.
 - 8) Baldwin, R. (1989). The growth effects of 1992, *Economic Policy*, pp. 248-270.
 - 9) Bargain, O. Dolls, M. Fuest, C. Neumann, D. Peichl, A. Pestel, N. and Sieglöck, S. (2012). *Fiscal union in Europe? Redistributive and stabilising effects of a european tax-benefit system and fiscal equalisation mechanism*. Oxford: Oxford University Centre for Business Taxation; <http://www.sbs.ox.ac.uk/faculty-research/tax/publications/working-papers/fiscal-union-europe>.
 - 10) Barro, J. (1994). *Economic Growth and Convergence*, Occasional papers, br. 46, International Center for Economic Growth, San Francisco: ICS Press.
 - 11) Barro, J., Robert, X., Sala-i-Martin. (2004). *Economic Growth*, Second Edition, MIT-Press.
 - 12) Basta, D. (2015), Note for the attention of the Trade Policy Committee: EU–Korea FTA implementation after 4 years, Brussels: DG Trade, European Commission
 - 13) Bencivenga, V. R. Smith, B.D., and Starr, R. M., (1995). 'Transactions Costs, Technological Choice, and Endogenous Growth,' *Journal of Economic Theory*, Elsevier, 67(1), pp 153-177.
 - 14) Benjamin Oreskes, "Germany: America's Real Special Relationship," *Politico Europe*, June 30, 2016.
 - 15) Benkovskis, K. and Wörz, J. (2014). 'What drives the market share changes? Price versus non-price factors', ECB Working Paper No. 1640
 - 16) Bernard, A. B. and Wagner J. (1997). Exports and Success in German Manufacturing. *Review of World Economics* 133, (1), 134-157.
 - 17) Bernard, A., Jensen, B., Redding, S., and Schott, P. (2007). 'Firms in International Trade', *Journal of Economic Perspectives*, 21(3), pp. 105-30.
 - 18) Bershidsky, L. (2015). *Europe's growing desire for political union*. Bloomberg LP. <http://www.bloombergview.com/articles/2015-07-27/europe-s-growing-desire-for-political-union>.

- 19) Bjelić, P. (2003). "Model spoljnotrgovinske politike Evropske unije" *Ekonomski anali*, Beograd, god. XLIV
- 20) Bjelić, P. (2003). *Ekonomika medjunarodnih odnosa*, IGP „Prometej”, Beograd.
- 21) Bjelić, P. (2008). "Evropska unija u međunarodnoj trgovini" *Evropske sveske*, br. 4, septembar.
- 22) Bjelić, P. (2009). "Rešenja u Evropskoj uniji kao polazište u izgradnji trgovinske politike u Republici Srbiji" u: Prof dr. Stipe Lovreta (redaktor) *Strategija razvoja trgovine Republike Srbije*, Ekonomski fakultet Beograd i Ministarstvo trgovine i usluga Beograd.
- 23) Bjelić, P. (2011). *Međunarodna trgovina*, Ekonomski fakultet, Beograd, 3 izmenjeno i dopunjeno izdanje.
- 24) Bjelić, P., Popović-Petrović, I., i Dragutinović-Mitrović, R. (2013). "Novi koncept za merenje vrednosti spoljne trgovine na bazi novododate vrednosti u zemljama Evropske unije" *Evropsko zakonodavstvo*, br. 43-44, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- 25) Blanchard, O. J., Katz, L. F. (1992). *Regional Evaluations*. Brookings Papers on Economic Activity 1.
- 26) Blinder, A., S. (1998). *The fall and rise of Keynesian economics*, Economic Record.
- 27) Bordo, M., Markiewicz, D., Markiewicz, A., Jonung, L. (2011). *A fiscal union for the euro: some lessons from history*. NBER Working Paper No. 17380. Cambridge: National Bureau of economic research. Прегледао са <http://www.nber.org/papers/w17380>.
- 28) Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*, W. W. Norton and Company.
- 29) Buckley, B. (2011). "Putin sets sights on Euroasian economic union", *Financial Times*.
- 30) Burda, M., Viploš, Č. (2004). *Makroekonomija: evropski udžbenik, treće izdanje*. Beograd: CLDS.
- 31) Cecchini, P. (1988). *The European Challenge 1992, The Benefits of a Single Market*. Aldershot, UK: Wildwood House.
- 32) Cecilia Malmström, *The Future of Trade and the Retail Sector* (speech) - 5 March 2015.
- 33) Čenić-Jotanović, G. (2006). *Međunarodni ekonomski odnosi*. Banja Luka: Ekonomski fakultet.
- 34) Chapea, A. et al. (2013), *EU External Competitiveness: recent developments*, Paris: CEPII-CIREM (Centre for International Research and Economic Modelling), calculations by DG Trade, European Commission, based on figures in the World Economic Outlook of the International Monetary Fund (IMF).

- 35) Chen N. A., Imbs J. M. and Scott, A. (2009), The dynamics of trade and competition, in *Journal of International Economics*, 77, pages 50–62
- 36) Coad, A. and Hölzl, W., (2009). 'On the Autocorrelation of Growth Rates', *Journal of Industry, Competition and Trade*, 9(2), pp. 139–166.
- 37) Colander C. D.: *Macroeconomics*, Irwin, INC., 1994. и 1995.
- 38) CRS In Focus IF10120, Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP), by Shayerah Ilias Akhtar and Vivian C. Jones; Daniel S. Hamilton and Joseph P. Quinlan, The Transatlantic Economy 2016, Center for Transatlantic Relations, 2016.
- 39) Curzon Price, V. (1991). The Threat of „Fortress Europe“ from the development of social and industrial policies at European level, *Aussenwirtschaft*, pp. 119-138.
- 40) Curzon Price, V. (1993). “EEC's strategic trade-cum-industrial policy: a public choice analysis“, in *National Constitutions and International Economic Law* (eds M. Hilf and E. Petersmann). Deventer: Kluwer, pp. 391-405.
- 41) Curzon Price, V. (1996). Residual obstacles to trade in the Single European Market, Europa, Institut européen de l'Université de Geneve.
- 42) Dall'Olio, A., Iootty, M., Kanehira, N. and Saliola, F. (2014). *Enterprise productivity: a threespeed Europe*, Working Paper Series 1748, European Central Bank.
- 43) David E. Sanger, “With Brexit, Washington’s Direct Line to the Continent Suddenly Frays,” *New York Times*, June 26, 2016;
- 44) David M. Herszenhorn and Tara Palmeri, “EU Leaders Promise New Push to Overcome Crisis,” *Politico Europe*, September 16, 2016.
- 45) David M. Herszenhorn, “Pence Seeks to Soothe Jangled EU Nerves with Pledge of Support,” *Politico Europe*, February 20, 2017.
- 46) De Santis, R., Vicarelli, C. (2006). „*The European Union’s trade strategy*“, ISAE, Institute for Studies and Economic Analyses, Rome, Italy.
- 47) Dent, M., Christopher (1997). “The European Economy – The Global Context”, Routledge, London and New York.
- 48) Dixon, P. (2015). *Future Of The European Union - Enlarged Or Broken?* Преузето са <http://www.globalchange.com/futureeurope.htm>.
- 49) Eickelpasch, A., and Vogel, A. (2011). ‘Determinants of the export behaviour of German business services companies’, *The Service Industries Journal*, 31(4), pp. 513-526.
- 50) Emerson, M., M. Auejan, M. Catinat, P. Goybet and A. Jacquemin (1988). The Economics of 1992, *European Economy*, March.
- 51) Eric Maurice, “U.S. Vice President on Goodwill Mission in Brussels,” *EU Observer.com*,

February 20, 2017.

- 52) European Commission (2010). 'Europe 2020. A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth', COM (2010) 2020 Final, Brussels
- 53) European Commission (2010). "*Trade, Growth and World Affairs - Trade Policy as a core component of the EU's 2020 strategy*", European Union.
- 54) European Commission (2013). *European Competitiveness Report 2013 – Towards knowledge-driven reindustrialisation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
- 55) European Commission (2013). 'Product market review 2013: Financing the real economy'. European Economy 8/2013. Luxembourg.
- 56) European Commission (2014). *Member States' Competitiveness Report 2014 'Reindustrialising Europe'*.
- 57) European Commission (2014). *Why does the EU need an investment plan?*, factsheet.
- 58) European Commission (2015a), Trade for All: Towards a More Responsible Trade and Investment Policy, Luxembourg: Publications Office of the EU, p. 9.
- 59) European Commission (2015c), DG Trade Statistical Pocket Guide (May 2015), Luxembourg: EU Publications Office, pp. 76—77.
- 60) European Commission, "How trade policy and regional trade agreements support and strengthen EU economic performance" (2015)
- 61) European Commission, "External sources of growth – Progress report on EU trade and investment relationships with key economic partners", SWD (2012) 219, 18.7.2012
- 62) European Commission, Concept Paper, Investment in TTIP and beyond – the path for reform. - - Enhancing the right to regulate and moving from current ad hoc arbitration towards an Investment Court (2014)
- 63) European Commission, Replies of the Commission to the special report of the European Court of Auditors "are preferential trade arrangements appropriately managed?" (2014)
- 64) European Commission, Singapore: The Commission to Request a Court of Justice Opinion on the trade deal (2014)
- 65) European Commission. *Short-term industrial outlook*
- 66) European Competitiveness Report, 2015
- 67) European Competitiveness Report, 2016
- 68) European Council Press Release, "United We Stand, Divided We Fall: Letter by President Donald Tusk to the 27 EU Heads of State or Government on the Future of the EU Before the Malta Summit," January 31, 2017.

- 69) European Council, "Statement by the EU Leaders and the Netherlands Presidency on the Outcome of the UK Referendum," press release, June 24, 2016.
- 70) European Council, The Bratislava Declaration and the Bratislava Roadmap, September 16, 2016.
- 71) European Court of Auditors, Are preferential trade arrangements appropriately managed? (Special report, 2014)
- 72) European Union (2010). „*Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty on the functioning of the European Union*“, Luxembourg, Publications Office of the European Union, March.
- 73) Evans, D. and Jovanovic, B. (1989). 'An Estimated Model of Entrepreneurial Choice under Liquidity Constraints', *Journal of Political Economy*, 97(4), pp. 808-827.
- 74) Ferrando, A., and Griesshaber, N. (2011). 'Financing Obstacles Among Euro Area Firms: Who Suffers the Most?' Working Paper Series, European Central Bank.
- 75) Fleisig, H., and Hill, C. (1984). 'The benefits and costs of official export credit programs of industrialized countries: An analysis', in Baldwin, R. And Kruger, A. (Eds.), *The Structure and Evolution of Recent US Trade Policy*, pp.321-358, Chicago, University of Chicago Press.
- 76) Fort, T. C., Haltiwanger, J. Jarmin, R. S., and Miranda, J. (2013). 'How Firms Respond to Business Cycles: The Role of Firms Age and Firm Size', *IMF Economic Review*, 61(3), pp. 520-559.
- 77) Francois, J. et al. (2013), Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment: An Economic Assessment (Final Project Report), London: Centre for Economic Policy Research (CEPR)
- 78) Gasiorek, M., A. Smith and A. Venables (1992). „1992: trade and welfare – a general equilibrium model“, in Trade flow and Trade policy after 1992 (ed. A. Winters). Cambridge: Cambridge University Press, pp. 35-62.
- 79) Gerlagh, R., and Mathys, N.A., (2011). 'Energy Abundance, Trade and Industry Location', *Fondazione Eni Enrico Mattei, Nota di Lavoro*, 03.2011.
- 80) Giddens, A. (2009). *Evropa u globalnom dobu*. Beograd: Clio. Kragujevac: Grafostil.
- 81) Glasilo Trgovine EU: <http://trade.ec.europa.eu/eutn>
- 82) Goos, M., Manning, A. and Salomons, A. (2014). 'Explaining job polarisation: routine-biased technological change and offshoring', *American Economic Review*, Vol. 104, No 8, August 2014, p. 2 509-2 526.
- 83) Gregory. N., Mankiw (2003). *Macroeconomics*, Worth Publication, USA.

- 84) Grimwade, N., D. Mayes and J. Wang (2011). „Estimating the effects of integration“, in International Handbook on the Economics of Integration: Factor Mobility, Agriculture, Environment and Quantitative Studies (ed. M. Jovanović). Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar, pp. 279-284.
- 85) Günter Klaus, (2012). Looking for partners – the EU's free trade agreements in perspective. EU Monitor, Detsche Bank Research-Marketing.
- 86) Hadžiahmetović, A. (2005). “Ekonomija Evrope”, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- 87) Hall, R. E., and Jones, C. I. (1999). Why do Some Countries Produce So Much More Output Per Worker than Others? *The Quarterly Journal of Economics*, 114 (1), 83-116.
- 88) Hamilton, D. S. and Quinlan, J. P. (2015), The Transatlantic Economy 2015: Annual Survey of Jobs, Trade and Investment between the United States and Europe, Washington DC: Center for Transatlantic Relations, p. xii.
- 89) Hans-Eckart, S. (1990). “Die deutsche Wirtschaft und die EG”, CEPES – Europa Union Verlag, Bonn.
- 90) Hidalgo, C.A. and Hausmann, R. (2009). ‘The building blocks of economic complexity’, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570–10575
- 91) Hidalgo, C.A., Klinger, B., Barabási, A.-L., Hausmann, R. (2007). ‘The product space conditions the development of nations’, *Science*, 317, 482–487
- 92) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
- 93) http://www.nytimes.com/2013/01/07/opinion/krugman-the-big-fail.html?_r=0.
- 94) International Monetary Fund (IMF) (2016), World Economic Outlook Database, Share of Gross Domestic Product (GDP) calculated on the basis of Purchasing Power Parity (PPP).
- 95) Jakšić, M. (2004). *Makroekonomija: principi i analiza*, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta Beograd, Beograd.
- 96) Jean Fouré, Agnès Bénassy-Quéré, Lionel Fontagné, "The Great Shift: Macroeconomic projections for the world economy at the 2050 horizon", CEPII Working Paper, February 2012, n°2012-3.
- 97) Jean-Claude Juncker, Political Guidelines for the next European Commission (Strasburgo 22 ottobre 2014)
- 98) Jensen, M. C. (1986). ‘Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers’, *American Economic Review*, 76 (2), 323-29.
- 99) Jovanović, M. (2015). The Economics of International Integration, sec. ed., Edward

- Elgar, UK, pp. 519.
- 100) Jovanović, N. M. (2004). "Evropska ekonomska integracija", Ekonomski fakultet Beograd, Beograd.
- 101) Jovanović-Gavrilović, P. (2000). *Međunarodno poslovno finansiranje*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- 102) Juncker, J-C., Tusk, D., Dijsselbloem, J., Draghi, M., Schulz, M., (2014). *Completing Europe's economic and monetary union*. European Commission.
- 103) Kandžija, V. (2003). "Gospodarski sustav Europske unije", Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- 104) Kejnž, DŽ.,M. (1956). *Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca*, Kultura, Beograd.
- 105) Kindlberger, C., P., Aliber, R. (2006). *Najveće svjetske finansijske krize*, Masmedia, peto izdanje, Zagreb.
- 106) Kragulj, D. (2009). *Ekonomija: Uvod u makroekonomsku i mikroekonomsku analizu*, CIP, Beograd.
- 107) Krajewski, M. (2010). *The Reform of the Common Commercial Policy* in A. Biondi and P. Eeckhout (eds), *European Union Law after the Treaty of Lisbon*, Oxford University Press.
- 108) Krugman, P. (2009). *How Did Economists Get It So Wrong?* New York Times.
- 109) Krugman, P. (2010). *Povratak ekonomije depresije i svetska kriza 2008. godine*. Smederevo: Heliks. Novi Sad: Artprint.
- 110) Krugman, P. (2012). *Okončajte ovu depresiju. Odmah!* Smederevo: Heliks. Beograd: Interkomerc.
- 111) Krugman, P. (2013). *The big fail*. The New York Times.
- 112) Krugman, P., Obstfeld, M. (2009). *Međunarodna ekonomija: teorija i politika*. Beograd: Data Status. Novi Sad: SP Print.
- 113) Kubat, J., and Kennedy, A., (2011). 'Feed-in tariffs in selected EU countries', IEA Energy Prices & Taxes, 1st Quarter.
- 114) Leromain, E. and Orefice, G. (2013). 'New revealed comparative advantage index: dataset and empirical distribution', CEPII Working Paper 2013:20
- 115) Los, B., Timmer, M.P., de Vries, G.J. (2014). 'How global are global value chains? A new approach to measure international fragmentation', *Journal of Regional Science*, forthcoming.
- 116) Luxembourg: Publications Office of the European Union
- 117) Mayer, T., and Ottaviano, G. I. P. (2007). *The happy few: The internationalisation of*

- European firms. New facts based on firm-level evidence* (Vol. III). Bruegel Blueprint Series, November.
- 118) Melitz, M.J. (2003). "The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity," *Econometrica*, Econometric Society, 71(6), pp. 1695-1725.
- 119) Michael Birnbaum, "European Leaders Shocked as Trump Slams NATO and EU, Raising Fears of Transatlantic Split," Washington Post, January 16, 2017.
- 120) Mirković, M. (2012). *Trgovina i unutrašnja trgovinska politika-Pretisak s komentarima*, (urednici: Knego, N., Renko, S., Knežević, B.), Ekonomski fakultet Zagreb.
- 121) Mouvement Européen France-Gironde, *L' interdépendance économique de l' Union européenne*, Fiche EE07, mars 2009.
- 122) Noland, M., Hufbauer, G., Robinson, S., and Tyler, M. (2016). *Assessing Trade Agendas in the US Presidential Campaign*. Peterson Institute for International Economics, Washington.
- 123) OECD (2012). *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.
- 124) OECD (2015), Trade liberalisation, <http://www.oecd.org/tad/tradeliberalisation.html>
- 125) OECD, WTO, UNCTAD, Implications of global value chains for trade, investment, development and jobs (6 August 2013)
- 126) Peers, S. (2016). The EU's future trade policy starts to take shape: the Opinion on the EU-Singapore FTA. EU Law Analysis Blog, Dec. 2016.
- 127) Pelević, B., Vučković, V. (2007). *Međunarodna ekonomija*. Beograd: Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost. Beograd: Čugura Print.
- 128) Pinder, J. (2003). "Evropska unija", TKD Šahinpašić, Sarajevo.
- 129) Popović Goran, (2016). *Ekonomija Evropske unije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Novo Sarajevo, str. 170.
- 130) Popović, G. (2009). *Ekonomija Evropske unije, Makroekonomski aspekti i zajedničke politike*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka.
- 131) Popović, G. (2016). *Ekonomija Evropske unije*, ZZIU, Istočno Sarajevo-
- 132) Popović-Petrović, I. (2006). *Međunarodna trgovina poljoprivrednim proizvodima*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- 133) Praščević, A. (2004). *Makroekonomija, Principi i analiza, Priručnik*, prvo izdanje, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd.
- 134) Ramos, F., Otilia, M. (2002). "Die aussenwirtschaftliche Struktur der Europaeischen

- Union in der Triade USA-Japan-Europa”, Referat im Rahmen des Seminars Europäische Wirtschaft I SW.
- 135) Reinstaller, A., Hoelzl, W., Kutsam, J., Schmid, C. (2012). *The development of productive structures of EU Member States and their international competitiveness*, report prepared under Specific Contract No SI2-614099 implementing Framework Contract
- 136) Richard Baldwin & Charles Wyplosz, *The Economics of European Integration*, McGraw Hill, 2006, p. 150,151.
- 137) Rincon-Aznar, A., Robinson, C., and Loveridge, P. (2009). ‘Productivity’, in: Peneder, M. (Ed.), *Sectoral growth drivers and competitiveness in the European Union*. (Background Studies to the Competitiveness Report 2008), European Commission, DG Enterprise and Industry, Brussels, 113-132.
- 138) Roberto Bendini, Marika Armanovica, *The role of the EP in shaping the EU’s trade policy after the entry into force of the Treaty of Lisbon* (2014)
- 139) Roberto Bendini, *The European Union’s trade policy, five years after the Lisbon Treaty* (2014)
- 140) Rueda-Cantuche, J. M. and Sousa, N. (2016), ‘EU Exports to the World: Overview of Effects on Employment and Income’, Chief Economist Note No 01/2016, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/february/tradoc_154244.pdf
- 141) Salvatore, D. (2009). *Međunarodna ekonomija - deveto izdanje*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- 142) Samuelson A. P., Nordhaus D.W. (2007). *Ekonomija*, četrnaesto izdanje, Mate, Zagreb.
- 143) Schumpeter, J. (1987). *Capitalism, Socijalism and Democracy*. London: Unwin
- 144) Schweizerisches Institut fuer Auslandsforschung . (1989). “Europaeische Herausforderung – The European Challenge”, Verlag Rueegger, Band 18, Griesch.
- 145) Segetlija, Z., Knego, N., Knežević, B., Dunković, D. (2011). *Ekonomika trgovine*, Informator, Zagreb.
- 146) Shawn Donnan, “Trump’s Top Trade Adviser Accuses Germany of Currency Exploitation,” *Financial Times*, January 31, 2017.
- 147) Sousa, N. ‘Extra-EU exports and employment’, DG TRADE Chief Economist Note, No 2, 2012. Based on trade in goods, oil excluded. (Source: “European Export Performance”, CEPII Working Paper 2010-12, October 2012).
- 148) Sousa, N. et al. (2015), *EU Exports to the World: Effects on Employment and Income*, Luxembourg: EU Publications Office (European Commission)

- 149) Stanišić, N. (2012). *Efekti međunarodne monetarne integracije na inflaciju, privredni rast i tekući bilans*, Ekonomski horizonti, januar-april 2012, sveska 1, 3-12, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac.
- 150) Stehrer, R. (2013). 'Accounting relations in bilateral value added trade', Working papers No 101, Vienna Institute for International Economic Studies, May 2013.
- 151) Stephen Woolcock, The impact of mega regional agreements on international investment rules and norms (2015)
- 152) Steven Erlanger, "For Europe, There's a New Threat in Town: The U.S.," New York Times, February 2, 2017.
- 153) Stiglitz, J & Charlton, A. (2005). *Pravedna trgovina za sve*. Grafički zavod Hrvatske
- 154) Stiglitz, J. (2016). Kako zajednička valuta ugrožava budućnost Evrope, Akademska knjiga, Novi Sad
- 155) Stiglitz, J. E. (2013). *Slobodan pad: Amerika, slobodna tržišta i slom svetske privrede*. Novi Sad: Akademska knjiga. Novi Sad: Budućnost.
- 156) Stiglitz, J. E. (2014). *Ekonomska stagnacija i štednja*. Social Europe Journal. Preuzeto sa <http://www.socialeurope.eu/2014/02/economic-stagnation/>.
- 157) Stiglitz, J. E. (2015). *Velika podela: društva nejednakosti i šta da radimo sa njima*. Novi Sad: Akademska knjiga.
- 158) Stone, S. and Shepherd, B. (2011), 'Dynamic Gains from Trade: The Role of Intermediate Inputs and Equipment Imports', OECD Trade Policy Papers, No 110, Paris: OECD Publishing.
- 159) The European Commission's Directorate-General for Trade, Strategic Plan 2016-2020.
- 160) The future of EU trade policy, A Vox EU debate moderated by Richard Baldwin (2012)
- 161) The Global Competitiveness report 2015-2016.
- 162) Timmer, M.P., Erumban, A.A., Los, B., Stehrer, R., de Vries, G.J. (2014). 'Slicing up global value chains', *Journal of Economic Perspectives*, 28(2), 99-118
- 163) Timmer, M.P., Los, B., Stehrer, R., de Vries, G.J. (2013). 'Fragmentation, incomes, and jobs: an analysis of European competitiveness', *Economic Policy*, 11(4), 613-661
- 164) Tobin, J. (1965). *Money and Economic Growth*, *Econometrica*, Vol.33, 6p. 4, strp. 671-684.
- 165) Todorović, M., P., New York University and Population Council; Smith, S., C., The George Washington University: *Ekonomski razvoj*, deveto izdanje, Šahinpašić, Sarajevo, 2006.
- 166) Trgovina EU: <http://ec.europa.eu/trade>

- 167) Тривић, Ј. (2016). Савремена светска трговина, карактеристике, кризе и трендови, Бања Лука: Економски факултет.
- 168) United Nations commodity trade statistics database (Comtrade).
- 169) US-EU Joint Report on TTIP Progress to Date, January 17, 2017.
- 170) Vallet, G. (2012). „Should I stay or should I go? Switzerland and the European economic and monetary integration process“, *Journal of Economic Integration*, pp. 366-385.
- 171) Varoufakis, Y. (2015). *Globalni Minotaur*. Beograd: Profil knjiga. Kragujevac: Grafostil.
- 172) Varufakis, J. Trpите оно што морате, Sandorf, Zagreb, 2016.
- 173) Venables, A. (2003). Winners and losers from regional integration agreements, *Economic Journal*, pp. 747-761.
- 174) Viner, J. (1950). *The Customs Union Issue*, London: Stevens & Sons.
- 175) Vivarelli, M. (2012). *Innovation, employment and skills in advanced and developing countries: a survey of the literature*, IZA Discussion Papers 6291.
- 176) Vouk, R., Renko, S., Knežević, B. (2010). *Izazovi trgovine u recesiji*, Економски факултет, Zagreb
- 177) Vukmirica, V. (2012). *Економикс и савремени економски системи*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo
- 178) Vukmirica, V., Špirić, N. (2006). *Економска и монетарна интеграција Европе*, Економски факултет, Banja Luka.
- 179) Vukmirica, V., Špirić, N. (2014). *Европска и евроазијска унија: вријеме промјена, дилема и изазова*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno sarajevo
- 180) Welford, R., Prescott, K. (1994). „European Business“, Pitman Publishing, London, Second Edition.
- 181) Wruuck Patricia, (2017). *Coping with mixed feeling: What future European trade policy?. EU Monitor European integration*, DePatricia Wruuck.utsche Bank Research-Marketing, Frankfurt an Main.
- 182) Youri Devuyst, *The European Parliament and International Trade Agreement, practice after the Lisbon Treaty* (2013)
- 183) United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD): ‘World investment report’
- 184) World Bank (WB): world development indicators
- 185) World Economic Forum: ‘Global competitiveness report’

186) World Trade Organisation (WTO): international trade statistics

Евидентно је, из списка предложене литературе, да ће кандидаткиња користити најновију литературу и доступне научне изворе.

Избор литературе је одговарајући? ДА

IV.4 Циљеви истраживања

У складу са темом, проблемом и предметом истраживања, кандидаткиња је дефинисала низ научних и друштвених циљева дисертације.

Научни циљеви истраживања

Дефинисане хипотезе и модел истраживања јасно указују да ће се њиховим тестирањем стећи нова сазнања о утицају трговинске политике на положај државе или уније држава у спољнотрговинској размјени.

У раду ће бити анализирани теоријски и општи аспекти трговинске политике, правни аспекти, организација и еволуција трговинске политике Уније. Такође ће се презентовати савремене теоријске поставке у посматраној области кроз различита искуства земаља које су пуноправне чланице ЕУ, земаља са статусом кандидата и земаља које су у процесу стицања кандидатског статуса. Резултати истраживања ће пружити одговоре на питања: Да ли је трговинска политика ЕУ испунила постављене циљеве? Да ли је привреда Уније конкурентна привредама Кине, Јапана и САД-а? Да ли ЕЦБ политиком девизног курса стимулише извоз? Поменути одговори ће свакако представљати одређен скромни допринос развоју теоријских поставки у овој области. Научни допринос се огледа у аналитичком, теоријском и емпиријском значају овог истраживања.

Аналитички значај истраживања представља утврђивање каузалних веза између трговинске политике уније држава и положаја уније држава у међународној размјени, те детаљну анализу међусобне условљености и повезаности поменутих варијабли.

На основу емпиријског истраживања утврдиће се да ли постоји квантитативна веза, у којој мјери и којим интезитетом се иста испољава. Уз то ће се покушати доказати кроз исход емпиријског испитивања да ли трговинска политика Уније може побољшати положај ЕУ у међународној размјени у условима кризе. На основу наведеног и проведених истраживања

може се очекивати да се потврде или одбаце постављене хипотезе истраживања.

Ово истраживање треба допринијети постојећем научном фонду, као и будућим теоријским истраживањима из ове области. Стога ће се у овом раду настојати бар дјелимично доћи до оригиналних научних сазнања која ће употпунити досадашња истраживања из ове области.

Друштвени циљеви истраживања

Друштвени циљеви истраживања се односе на директне или индиректне користи које ће имати држава, академска заједница, предузећа и цјелокупна јавност и то:

- детаљно упознавање са трговинском политиком Уније и доприносом ових политика повећању размјене;
- указивање креаторима и носиоцима економске политике на мјере које су неопходне да би се повећао извоз и учешће БиХ у међународној размјени;
- анализа ранијих искустава са циљем да се ефекти имплементације трговинске политике реализују што прије како би се стандард цијеле заједнице повећао;

Пошто трговинске политике представљају један од начина да се унаприједи и побољша положај земље у међународној размјени, мора се јасно разумјети које политике највише одговарају државама старим чланицама, новим чланицама, земљама са статусом кандидата и земљама које треба да добију статус кандидата.

Циљеви истраживања су одговарајући? ДА

IV.5 Хипотезе истраживања: главна и помоћне хипотезе

У пријави ове докторске дисертације постављене су једна главна и три помоћне хипотезе:

Главна хипотеза

- Заједничка трговинска политика Европске уније дугорочно убрзава спољнотрговинску и интратрговинску размјену. Стога је раст размјене бржи од осталих макроекономских показатеља, а посебно од раста БДП.

Посљедишно, раст унутрашње и спољне размјене подстиче раст БДП и јача јединствено

тржиште. Потврда ове хипотезе значи да Заједничка трговинска политика Европске уније већини њених чланица доноси директне и индиректне економске користи.

Помоћне хипотезе

- Трговинска размјена је нееластична у односу на друге макроекономске појаве и кретања. Ове тенденције су присутне и у условима унутрашњих неравнотежа, екстерних шокова и глобалних криза. Дакле, трговинска размјена је дугорочно стабилна, дјелимично и због нееластичног карактера понуде која је ригидна и изражава обим, квалитет и карактер производних потенцијала.

- Чланице Уније које имају највеће бенефите од извоза и интратрговинске размјене (нпр. Њемачка) имају релативно развијенији индустријски сектор од других чланица. Хипотеза потврђује извозну предност индустријских земаља. То је потврда да резултати Заједничке трговинске политике зависе од других политика: Заједничке индустријске политике, Заједничке пољопривредне политике, подршке МСП, развоју, истраживању, отварању слободних зона итд.

- Европска унија је и даље један од водећих свјетских актера у размјени роба, услуга и инвестиција. Ипак, због бржег раста других (нпр. Кине) успорен је извоз производа високе технологије. Иако размјена ЕУ биљежи апсолутни раст, њено учешће у глобалној размјени опада. Томе доприносе глобална криза, али прије свега процеси глобализације у којима се неке земље дугорочно позиционирају (Кина, Јужна Кореја, Индија, Јапан и др.).

- Европска унија (прије свега ЕЦБ) не врши регулацију курса евра у циљу стимулесања извоза и дестимулесања увоза. Разлог је системска позиција ЕЦБ која искључиво штити цјеновну стабилност ЕА и ЕУ. Депресијације евра и валутне интервенције ЕЦБ догађају се из других разлога, но некада индиректно могу стимулисати раст извоза и успорити увоз.

Хипотезе истраживања су јасно дефинисане? ДА

IV.6 Очекивани резултати хипотезе

Из претходно дефинисаних хипотеза се може закључити да су исте јасно формулисане, при чему се од очекиваних резултата доказивања (или оповргавања) хипотеза очекује значајан научни допринос.

Резултати истраживања ће показати да су адекватна трговинска политика као и снажна индустријска основа за јачања извозне оријентације сваке земље. Европска унија је још увијек један од кључних трговинских актера. Али, резултати истраживања ће показати да су међусекторска и међунационална структура изузетно хетерогене. На примјер, Њемачка уз заједничко тржиште и евро остварује импозантне извозне резултате. Њена индустрија је традиционално извозно оријентисана. Учешће извоза у БДП је различито од чланице до чланице. Неке земље имају изузетно ниско учешће извозних прихода у БДП, док је Њемачка извозни лидер не само у Унији, него и глобално. У периодима економских и политичких криза ови односи могу нарушити економску кохезију а у неким околностима дестабилизovati „осјетљиву“ политичку структуру Европске уније.

И структура извоза из Европске уније је изузетно хетерогена. Неке гране као што је нпр. производња транспортних средстава и возила традиционално су усмјерене ка извозу. Слично је са утицајем Заједничке пољопривредне политике која доприноси расту извоза аграрних производа и хране, неким гранама у области високих технологија итд.

Показаће се да курс евра само у неким изузетним околностима може утицати на извоз и на размјену (како међународну, тако и интратрговинску).

Доказивањем или оповргавањем постављених хипотеза у овој дисертацији ће се доћи и до одговора на питање: могу ли адекватна трговинска политика и контролисане секторске политике утицати на бржи раст БДП у Босни и Херцеговини. Ово је још значајније када се има на уму да је БиХ економски ослоњена на Европску унију са којом размјењује око 2/3 укупне спољнотрговинске размјене, као и највећи дио страних инвестиција.

Босна и Херцеговина кроз процесе евроинтеграција прилагођава цјелокупну економску и друштвену структуру стандардима Европске уније, па су и резултати до којих ће се доћи у докторској дисертацији значајни за текућу анализу и креирање економских политика БиХ.

Очекивани резултати представљају значајан научни допринос? ДА

IV.7 План рада и временска динамика

Ред. бр.	Временски период	Опис активности и задатака на појединим дијеловима докторске дисертације
1.	01.06.2017. – 01.03.2018.	Прикупљање података за емпиријски дио докторске дисертације, израда теоријског дијела дисертације
2.	01.3. – 31.07.2018.	Обрада података помоћу статистичког софтвера, те извођење одговарајућих закључака на основу обрађених података и добијених резултата
3.	01.08. – 31.12.2018.	Извођење закључака у складу са постављеним хипотезама и теоријским закономјерностима.

План рада и временска динамика су одговарајући? **ДА**

IV.8 Метод и узорак истраживања

У овом истраживању биће кориштене различите истраживачке методе и поступци. Основни истраживачки метод у економској науци је апстракција. Овом методом се из анализе искључује све што је небитно. На примјер, у конкретном истраживању анализа је фокусирана на утицај који трговинска политика Уније има на положај ЕУ у међународној размјени. Апстракцијом се долази до модела који одражава тенденцију развоја посматраих појава. На дефинисани модел примјењује се економска анализа чији је основни задатак да успостави законитости између варијабли од којих је модел сачињен. Економска анализа је приступ који почиње са скупом претпоставки и тада логички изводи одређена предвиђања о економском понашању људи, предузећа или привреде. Тим поступком се врши анализа међусобног односа појединих економских категорија (варијабли), па потом изводе закључци и закономјерности, те формирају комплекснији ставови о функционисању економских процеса. Примјена економске анализе на дефинисани модел дефинише односе између посматраних варијабли: методом индукције дефинише се трговинска политика ЕУ, квантитативно мјерење и дефинисање варијабли чије кретање зависи од трговинске политике Уније. Примарна анализа ће обухватити земље старе чланице ЕУ, нове чланице, земље које имају статус кандидата и земље које треба да добију статус кандидата. Државе које нису чланице, а биће обухваћене анализом су: САД, Јапан, Јужна Кореја, Кина и Руска Федерација

Метод и узорак су одговарајући? **ДА**

IV.9 Мјесто, лабораторија и опрема за експериментални рад

--

Услови за експериментални рад су одговарајући? ДА

IV.10 Методе обраде података

<p>У овом истраживању ће се на основу спроведеног емпиријског истраживања уз помоћ статистичких метода, прије свега корелационе и регресионе анализе, као и сложенијих анализа (панел анализа, економетријских тестова и тестова узрочности) и техника доћи до општег закључка о узрочно-последичној вези између трговинске политике Уније, са једне стране, и положаја ЕУ у међународној размјени и спољној трговини са друге стране. Наравно, незаобилазна је и дескриптивна анализа и други облици извођења закључака, компарација и др.</p> <p>У сврху постизања циљева истраживања и тестирања постављених хипотеза приступиће се прикупљању података из секундарних извора. Најважнији извори података су националне статистичке институције, националне централне банке, интернет сајт ММФ-а, Европске централне банке, Свјетске банке, EUROSTAT и остали релевантни извори. Незаобилазани секундарни извори података су свакако научни и стручни чланци, књиге, те остале публикације који су везани за подручје истраживачке теме.</p>

Предложене методе су одговарајући? ДА

V ZAKЉУЧАК

Кандидат је подобан	ДА
Тема је подобна	ДА

Образложење (до 500 карактера):

Мр Ранкица Марељ завршила је постдипломске студије на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци и аутор је два научна рада објављена у реномираним научним часописима. Комисија сматра да је тема аутентична и погодна за оригинална научна истраживања.

Ове чињенице потврђује подобност предложене теме докторске дисертације и кандидата. На основу позитивне оцјене подобности теме и кандидата,

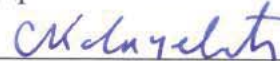
Комисија предлаже Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај Извјештај и одобри **мр Ранкици Марељ** израду докторске дисертације под називом „Утицај трговинске политике на трговинску размјену Европске уније“.

Датум: 18. 08. 2017. године

Проф. др Горан Поповић

Предсједник комисије

Проф. др Славиша Ковачевић

Проф. др Радован Ковачевић

